

DATE PRIVIND ACTIVITATEA FILIALEI ORADEA A ATENEULUI ROMÂN (1925 – 1940)

Lucia CORNEA*

DONNÉES CONCERNANT L'ACTIVITÉ DE LA FILIALE ORADEA DE L'ATHÉNÉE ROUMAIN (1925 – 1940)

Résumé

En 1865 fut fondée à Bucarest la *Société de l'Athénée roumain* dont le but principal était de faciliter l'accès à la culture pour le peuple, essentiellement par le biais de conférences publiques. Des filiales de l'*Athénée* apparurent dès 1866. D'abord, naturellement, dans l'Ancien Royaume et, après l'union de la Transylvanie à la Roumanie, depuis les années 20, également en Transylvanie.

Ainsi apparut en 1925 à Oradea une nouvelle société culturelle – la Filiale d'Oradea de l'*Athénée roumain*. Celle-ci eut comme présidents: le juriste Bogdan Ionescu (1925-1934), le docteur Ioan Glăvan (1934-1938) et le professeur George Bota (1938-1940).

Suivant la tradition, l'*Athénée* d'Oradea pratiqua une forme unique de message culturel – la conférence publique. La conférence de haut niveau, promouvant le style académique et l'esprit universitaire. Ce sont des personnes de l'élite intellectuelle et politique de l'époque qui donnèrent ces conférences: nombre d'universitaires, de politiques, d'enseignants d'école secondaire, de scientifiques, d'hommes de lettres, d'artistes, de magistrats, de journalistes et de médecins, d'historiens, de militaires, de prêtres et de hauts fonctionnaires de l'administration.

L'activité de l'*Athénée* d'Oradea, comme d'ailleurs l'activité de toute autre société culturelle roumaine locale, cessa brusquement début septembre 1940, suite à l'application des décisions du Diktat de Vienne.

Tout au long de ses 15 années d'activité, l'*Athénée* d'Oradea donna au public local la possibilité de connaître et d'écouter nombre de personnalités représentatives de la science et de la culture roumaine. Il apporta sa contribution à la valorisation de l'intérêt pour la culture en transformant celui-ci dans une habitude de la vie de tous les jours.

Key words: l'Athénée roumain, filiale d'Oradea, l'élite intellectuelle, conférence.

În 1865 lua ființă la București *Societatea Ateneului Român* având ca scop ridicarea nivelului de cultură a poporului, scop pe care l-a realizat în principal prin conferințe publice, deși, de-a lungul anilor, a dezvoltat și o serie de instituții culturale anexe: *Societatea pentru Învățătura Poporului Român*, *Societatea Filarmonică Română* și *Societatea Amicilor de Belearte*.

Ideea întemeierii de filiale în țară se găsește înscrisă în mod formal încă de la început, în primele sale Statute (1865). Prin urmare, începând din 1866 au apărut și filialele *Ateneului*. Mai întâi, cum era și firesc, în Vechiul Regat (24 de filiale, întemeiate între 1865-1925), iar după Unire, din anii '20 ai secolului 20, și în Transilvania.

* Muzeul Țării Crișurilor Oradea, cornealc@rdslink.ro.

Publicul orădean românesc era însă la curent cu existența și activitatea *Ateneului Român* încă dinaintea de 1918. Iosif Vulcan, proprietarul și redactorul revistei *Familia* și membru al Academiei Române, consecvent în ce privește informațiile oferite românilor transilvăneni despre viața culturală românească de dincolo de Carpați, a avut grijă să scrie în revista sa *Familia* și despre această instituție culturală, despre membrii ei și despre conferințele ținute în cadrul ei, mergând până la comunicarea în paginile revistei a programelor de conferințe ale *Ateneului*¹. În 1891 a oferit cititorului ardelean posibilitatea de a-și face o idee despre înfățișarea Palatului *Ateneului*, publicând o mică gravură cu imaginea acestuia².

Vulcan însuși a ținut o conferință la *Ateneu*, în 1892. La 29 martie/10 aprilie el a fost prezent la București, la Academia Română, unde s-a ținut o ședință publică solemnă de recepție a sa ca membru ordinar (fusesse ales în 1891)³. Cu acest prilej, istoricii V. A. Urechia (care era și vicepreședinte al *Ateneului*) și Gh. Ionescu-Gion l-au invitat pentru seara aceleiași zile să țină o conferință la *Ateneu*. Conferința a avut loc, după cum relatează Vulcan, «în sala de gală a Palatului *Ateneului Român*», «seara la 8 ½ ore, în prezența unei lumi imense, la lucoarea feerică a luminei electrice»⁴, având ca tematică *Mișcarea culturală la românii ardeleni de la 1800 până la 1830*⁵.

Cu atât mai mult, după 1918 *Ateneul* bucureștean s-a interesat de noile asociații culturale românești care-și făceau apariția în Transilvania, de personalitățile care promovau cultura română în noile provincii ale României. Una din aceste personalități a fost și George Bacaloglu, fondatorul Reuniunii Culturale *Cele Trei Crișuri* din Oradea. În 1923, acesta a fost ales membru activ al *Ateneului Român*⁶. Recepția sa a avut loc la 1 iunie 1924, cu care prilej a rostit de la tribuna *Ateneului* discursul intitulat *Izvoarele culturale ale Ardealului*. Răspunsul din partea Comitetului *Ateneului Român* a fost dat de profesorul Victor Babeș⁷. În 1925, G. Bacaloglu a publicat ambele intervenții într-o broșură apărută în Editura *Cele Trei Crișuri* din Oradea⁸. Un alt membru al *Ateneului* bucureștean a fost Victor Cădere, jurist, profesor de procedură civilă la Academia de Drept din Oradea⁹.

În Transilvania, filialele *Ateneului* au fost puține, doar trei la număr: Oradea și Turda, ambele înființate în 1925, și Timișoara, care s-a constituit abia în 1942¹⁰.

Așadar, în 1925 în peisajul cultural orădean a apărut o nouă societate – Filiala Oradea a *Ateneului Român*. Aceasta fusese inițiată de fapt la 16 noiembrie 1922 de un grup de 12 persoane care au devenit apoi membrii săi fondatori¹¹. O a doua încercare de înființare a filialei s-a înregistrat la 11 decembrie 1924, dar constituirea definitivă a *Ateneului Român* – filiala *Oradea-mare*, ca societate cu statute și organ de conducere, a avut loc abia cu ocazia adunării generale din 12 martie 1925¹².

Statutele *Ateneului* bucureștean lăseau o anumită autonomie filialelor, acestea având dreptul ca, în funcție de situația și specificul local, să-și alcătuiască texte proprii de statut, urmând ca ele să fie aprobate de adunarea generală a *Ateneului* din București. Prezentându-și scopurile, filiala orădeană a preferat însă să urmeze cu fidelitate textul din ultima variantă a statutelor *Ateneului* bucureștean, cea din 1922: «*Ateneul Român are ca scop cultura sub toate formele și răspândirea ei prin toate mijloacele, în special:*

¹ Vezi, de pildă, *Familia*, Oradea, 1886, nr. 3, p. 35.

² *Ateneul Român în București*, în *Familia*, Oradea, 1891, nr. 33, p. 385.

³ *Familia*, Oradea, 1892, nr. 14, p. 164.

⁴ *Conferența dlui I. Vulcan la Ateneu*, în *Ibidem*, nr. 15, p. 175.

⁵ Virgil Căndea, Ion Zamfirescu, Vasile Moga, *Ateneul Român*. Monografie, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 199.

⁶ *Ibidem*, p. 168.

⁷ *Nagyváradí Napló [Jurnal Orădean]*, 1924, 3 iunie, p. 6; *Cele Trei Crișuri*, Oradea, 1925, nr. 4, p. 73.

⁸ G. Bacaloglu, *Ardealul ca isvor cultural*, Tipografia *Cele Trei Crișuri*, Oradea, 1925, 16 p.

⁹ *Monografia-almanah a Crișanei. Județul Bihor*, editată de Aurel Tripon, Tipografia *Diecezană*, Oradea, 1936, p. 377.

¹⁰ V. Căndea, I. Zamfirescu, V. Moga, *op. cit.*, p. 227.

¹¹ Nu cunoaștem lista completă a membrilor acestui grup de inițiativă. Știm doar că din el au făcut parte și: Aurel Lazăr, cunoscutul avocat și om politic, Dr. Nicolae Popovici, atunci prefect de Bihor, Valente Ionescu, jurist, consilier la Curtea de Apel, precum și avocatul Demetriu Chiș (*Cele Trei Crișuri*, Oradea, 1932, nr. 11-12, noiembrie-decembrie, p. 120).

¹² *Ateneul Român, filiala Oradea-mare, Statute*, Tipografia *Transilvania*, Oradea, 1925, p. 3, 4.

prin cercetări, studii, comunicări; prin cursuri și conferințe publice; prin publicații, prin expoziții artistice și audiții muzicale; prin șezători și reprezentații teatrale; prin întemeierea de biblioteci publice, de colecții și pinacoteci, prin acordare de premii pentru lucrări privitoare la scopurile Societății. Ea va întreține raporturi cu societățile similare din țară și străinătate»¹³. Așadar, un program ambițios și complex. Vom vedea mai jos cât a reușit noua societate culturală orădeană să realizeze din acesta.

Considerăm că nu este lipsit de interes să prezentăm, în părțile sale esențiale, modul de organizare a acestei societăți culturale, așa cum reiese el din statutele adoptate:

«Art. 3 – Ateneul Român are o singură secție. Pe viitor va putea stabili mai multe secții, atunci când va găsi necesar [Filiala Oradea a Ateneului a rămas cu o singură secție pe toată perioada sa de activitate - n.n. L.C.].

Art. 4 – Ca membri fondatori sunt considerați cele 12 persoane care au semnat procesul verbal de la 16 noiembrie 1922.

Art. 5 – Ateneul Român are membri onorari, activi și aderenți. Adunarea Generală va putea acorda titlul de membru onorar oricărei persoane care va fi contribuit ori lucrat nu numai în interesul științelor sau artelor, dar și în al naționalității române și al societății Ateneului Român.

Art. 6 – Va putea fi declarat membru activ al Ateneului orice persoană care va fi ținut cel puțin două conferințe publice, bine apreciate, orice persoană care se va fi distins printr-o activitate literară sau științifică, precum și prin lucrări în acest domeniu; orice artist care va avea merite recunoscute în arta sa»¹⁴.

Precizările în legătură cu organele de conducere ale Societății se găsesc în cuprinsul articolului 10 al Statutelor: «Ateneul Român se conduce de un comitet care reprezintă Societatea. Acest comitet se compune din 18 membri activi, aleși de adunarea generală pe termen de 5 ani. Membrii al căror mandat a expirat pot fi realeși». Aliniatul a al acestui articol făcea referire la Biroul Societății: «Biroul se compune din: un președinte, doi vicepreședinți, doi secretari, trei cenzori și un casier, aleși de asemenea de către Adunarea Generală din sânul Comitetului»¹⁵.

Primul președinte al Filialei Oradea a Ateneului Român, ales la 12 martie 1925, a fost Bogdan Ionescu, profesor de drept civil la Academia de Drept din Oradea. Născut la 20 iulie 1875 la Bârlad, acesta s-a orientat inițial spre științele exacte, luându-și licența în matematici la 18 februarie 1899 la București. Ulterior, s-a îndreptat spre științele juridice și și-a luat licența în drept la aceeași Universitate bucureșteană, la 1 noiembrie 1906. Încununarea studiilor sale juridice a reprezentat-o doctoratul în drept obținut la Paris la 16 iunie 1914. În 1921 a fost numit profesor titular la Academia de Drept din Oradea, al cărei decan a fost timp de câțiva ani, începând cu 1 octombrie 1927¹⁶. Bogdan Ionescu era membru al Ateneului bucureștean încă din 1903¹⁷.

În anii care au urmat alegerii sale în fruntea Ateneului orădean, el a reprezentat această societate culturală cu diferite ocazii oficiale, cum a fost de pildă dezvelirea bustului lui Iosif Vulcan, la 13 noiembrie 1927¹⁸, sau manifestația antirevizionistă de la Oradea din 27 noiembrie 1932.

Bogdan Ionescu a fost președintele Ateneului Oradea până în 1934. La împlinirea unui deceniu de la înființarea filialei, urmașul său în funcție îi reliefa meritele deosebite în fruntea acestei societăți, despre care spunea că a existat timp de un deceniu mai ales «datorită insistenței și eforturilor»¹⁹ sale.

Revenind la ședința din 12 martie 1925 a Ateneului orădean, tot atunci au fost aleși și cei doi vicepreședinți, în persoana lui Aurel Lazăr și a juristului Mandrea [până la ora

¹³ *Ibidem*, p. 3. Pentru comparație, vezi V. Căndeș, I. Zamfirescu, V. Moga, *op. cit.*, p. 31.

¹⁴ Ateneul Român, filiala Oradea-mare, *Statute...*, p. 3-4.

¹⁵ *Ibidem*, p. 5.

¹⁶ *Buletinul Academiei de Drept din Oradea. 1918/19 – 1927/28*, Tipografia și Librăria Românească S.A., Oradea, p. 21.

¹⁷ *Monografia-almanah a Crișanei...*, p. 402.

¹⁸ *Tribuna*, Oradea, 1927, 20 noiembrie, p. 2.

¹⁹ *Gazeta de Vest*, Oradea, 1935, 17 martie, p. 3.

aceasta nu am reușit să identificăm personajul – n.n. L.C.]. Aurel Lazăr a refuzat, susținând că este prea ocupat, și în locul lui a fost ales doctorul Nicolae Popovici, pe atunci prefect al județului Bihor. Secretar-șef a fost ales magistratul Mircea Nicu, procuror-șef adjunct, iar secretar juristul George Sofronie, conferențiar universitar la Academia de Drept din Oradea. Ca membri ai comisiei de cenzori au fost aleși: ziaristul George Bacaloglu, Valente Ionescu – jurist, consilier la Curtea de Apel și Gheorghe Tulbure, ziarist și inspector școlar²⁰.

Componența biroului filialei s-a mai schimbat de-a lungul anilor. Astfel, în 1929 vicepreședinte era colonelul Atanasie Negulescu²¹.

În 1934 au avut loc schimbări majore în conducerea filialei. La adunarea generală din 5 octombrie, președintele Bogdan Ionescu anunța faptul că o parte din profesorii Facultății de Drept, membri în Comitetul *Ateneului*, împreună cu el, datorită iminentei lor plecări din Oradea²², erau nevoiți să-și dea demisia. Prin urmare, s-a procedat la alegerea noii conduceri. Pentru funcția de președinte, avocatul Alfons Stamatopol, consilier municipal, a propus două candidaturi: pe cea a generalului Atanasie Negulescu și pe cea a doctorului Ioan Glăvan, medic primar la Spitalul Județean. A fost ales Ioan Glăvan, care a condus *Ateneul* Oradea între 1934-1938.

Componența noului Birou de conducere a filialei a devenit următoarea: președinte – Ioan Glăvan; vicepreședinți – generalul Atanasie Negulescu și Arhiepiscopul Andrei Crișanul; secretari – profesorul Toma Ștefănescu și scriitorul Octav Șuluțiu; casier – doctorul Romul Costa; cenzori – magistratul Nicolae Mihăiescu, prim-președinte al Curții de Apel, ziaristul George Bacaloglu și profesorul George Bota²³.

La 24 septembrie 1938 adunarea generală a ales un nou Comitet, în frunte cu profesorul George Bota ca președinte activ. Doctorul Ioan Glăvan a devenit președinte de onoare al *Ateneului* Oradea, alături de profesorul Constantin Angelescu, la ora aceea președintele în funcțiune al *Ateneului Român*, și de Bogdan Ionescu²⁴.

Desigur, la ora aceasta nu putem reconstitui întreaga listă a membrilor activi ai filialei Oradea a *Ateneului*. Membrii conducerii au fost amintiți mai sus. Din documente rezultă totuși și alte câteva nume: colonelul Ion Bengliu, comandantul Regimentului 86 Infanterie cu garnizoana la Oradea, profesorul Hoványi Gyula de la Academia de Drept, Matei Dimitriu – jurist, consilier și ulterior președinte la Curtea de Apel Oradea; Victor Felea, Anastase Mavrodin, N. Apostolescu, Anchidim Șoldea, Mauriciu Cătană și Cornel Safta – profesori secundari; Eugeniu Sperantia, Constantin Petrescu-Ercea, Tiberiu Moșoiu, Iacob Lazăr și George Strat, toți cadre didactice la Facultatea de Drept; canonicul Ioan Georgescu; dr. D. Hortopan.

Anual, membrii filialei se întruneau în adunarea generală care dezbătea activitatea din anul precedent, aproba gestiunea pe exercițiul încheiat și bugetul anual. Între atribuțiunile adunării generale se mai aflau alegerea, din cinci în cinci ani, a Comitetului și Biroului, precum și alegerea de noi membri activi și onorari²⁵.

Se pare că Filiala Oradea a *Ateneului* nu a avut niciodată un sediu propriu. În mai 1927, de pildă, pentru adunarea generală, membrii filialei s-au adunat în locuința președintelui – Bogdan Ionescu (Palatul *Apollo*, etajul II, ap. 14)²⁶. Mai târziu, când Reuniunea Culturală *Cele Trei Crișuri* a primit un sediu în clădirea *Căsei Naționale*, lucrările adunărilor generale ale *Ateneului* au fost găzduite acolo²⁷.

Conferințele s-au ținut la început în sala mare a Cercului Militar (1928), apoi de regulă în sala festivă a Primăriei Oradea (1928-1939). După inaugurarea Casei Naționale, în ianuarie 1930, *Ateneul* a început să țină conferințe și în sediul acesteia. Ziua și ora conferințelor *Ateneului* au rămas neschimbate de-a lungul anilor: Duminică, la ora 6

²⁰ *Nagyvárad [Oradea]*, 1925, 14 martie, p. 7.

²¹ *Gazeta de Vest*, Oradea, 1929, 19 octombrie, p. 3.

²² Facultatea de Drept din Oradea fusese încorporată în cadrul Facultății de Drept a Universității Clujene.

²³ *Gazeta de Vest*, Oradea, 1934, 9 octombrie, p. 2.

²⁴ *Noua Gazetă de Vest*, Oradea, 1938, 6 octombrie, p. 2.

²⁵ *Ateneul Român*, filiala Oradea-mare, *Statute...*, p. 6.

²⁶ *Tribuna*, Oradea, 1927, 1 mai, p. 4.

²⁷ *Noua Gazetă de Vest*, Oradea, 1937, 3 noiembrie, p. 3; 1938, 23 septembrie, p. 7.

seara²⁸. În anumite ocazii, mai deosebite, când se dorea probabil atragerea unui public mai numeros, s-a folosit și sala Teatrului²⁹.

Ca și multe alte asociații culturale din perioada interbelică, *Ateneul* s-a confruntat de-a lungul anilor cu greutăți materiale, de la lipsa unui sediu propriu până la imposibilitatea rambursării cheltuielilor de deplasare ale conferențiarilor. Totuși, presa culturală a epocii face referire la anumite ajutoare financiare din partea Primăriei și Prefecturii, de care *Ateneul* ar fi beneficiat «într-o bună măsură»³⁰. Cu toate acestea, situația sa financiară a rămas precară. În 1938, președintele I. Glăvan se plângea că nu reușea să asigure transportul pe calea ferată pentru conferențieri, «neavând de multe ori nici strictul necesar pentru anunțarea conferințelor»³¹.

Deși inițial, după exemplul instituției-mamă, își înscriesese în statute o activitate destul de diversificată, vizând o largă deschidere culturală, *Ateneul* orădean n-a reușit să practice în cele din urmă decât o unică formă de mesaj cultural – conferința publică. Aceste conferințe, care se înscriau de altfel în tradiția instituției *Ateneului*, au fost întotdeauna de bun nivel, promovând stilul academic și spiritul universitar.

Foarte rar *Ateneul* orădean a ieșit din acest tipar, organizând de pildă în 1935 un festival cultural cehoslovac, la cererea Societății *Amicii Cehoslovaciei*, și în 1936 și 1937, când a organizat câte un festival cultural italian cu sprijinul Institutului de Cultură Italiană din București³².

Conferințele făceau parte, așadar, din însăși rațiunea de a exista a acestei societăți culturale, din acest punct de vedere ea putând fi încadrată, într-un tablou sintetic al asociaționismului cultural interbelic din Bihor, în rândul asociațiilor „conferențiare”. *Ateneul* a avut și concurenți redutabili: Universitatea Liberă „Emanuil Gojdu”, condusă în anii '30 ai secolului trecut de profesorul Teodor Neș, Extensiunea Universitară Clujeană, și Asociația Profesorilor Secundari, aceasta din urmă condusă de profesorul Anastase Mavrodin.

Conferințele *Ateneului* se țineau sub formă de serii anuale care debutau toamna. Cu ocazia primei conferințe a seriei președintele rostea și un cuvânt de deschidere³³.

Cine erau conferențiarilor? Erau fie ei înșiși membri ai *Ateneului*, fie invitați de marcă ai acestuia. Conferențiarilor care de-a lungul anilor s-au perindat la tribuna *Ateneului* orădean au fost numeroși, aparținând unor domenii variate, exprimând spiritul epocii dintre războaie, cu opțiunile, frământările și temerile ei. Lista întocmită ca anexă la această lucrare ne poate oferi un tablou relevant despre preocupările societății românești interbelice.

În acest sens, trebuie remarcată receptivitatea *Ateneului* în ce privește varietatea profesiunilor/specializărilor conferențiarilor invitați și a temelor abordate de aceștia: matematicieni și medici, ofițeri superiori și juriști, prelați și jurnaliști etc., temele abordate mergând de la medicina legală până la politica internațională, de la drepturile civile până la botanică etc.

Este de notat, de asemenea, calitatea conferențiarilor, peste 50% fiind cadre didactice universitare, urmate (cu peste 20% din conferențieri) de profesorii secundari, apoi de ofițeri superiori, jurnaliști, medici de spital, oameni politici și prelați.

Despre impactul conferințelor *Ateneului* asupra publicului avem puține date. Presa culturală vorbește adesea de săli «neîncăpătoare»³⁴. Pedagogii cu vocație, unii conferențieri aduceau cu ei și „materialul didactic” necesar ilustrării conferințelor. Spre exemplificare amintim conferința ținută de cunoscutul profesor de istoria medicinei

²⁸ *Gazeta de Vest*, Oradea, 1930, 9 februarie, p. 6.

²⁹ Așa s-a întâmplat de pildă la 17 martie 1935, când a conferențiat Al. Vaida Voievod despre *Problema elementului românesc în viața de stat* (*Gazeta de Vest*, Oradea, 1935, 9 martie, p. 2).

³⁰ *Cele Trei Crișuri*, Oradea, 1932, nr. 11-12, noiembrie-decembrie, p. 120.

³¹ *Noua Gazetă de Vest*, Oradea, 1938, 6 octombrie, p. 2.

³² *Ibidem*.

³³ În toamna lui 1928, de pildă, deschiderea seriei de conferințe a *Ateneului* a avut loc la 4 noiembrie (*Tribuna*, Oradea, 1928, 4 noiembrie, p. 5). Seria de conferințe 1932-1933 s-a inaugurat la 13 noiembrie (*Cele Trei Crișuri*, Oradea, 1932, nr. 11-12, noiembrie-decembrie, p. 120).

³⁴ *Cele Trei Crișuri*, Oradea, 1932, nr. 11-12, noiembrie-decembrie, p. 120.

de la Universitatea din Cluj, Valeriu Bologa, care și-a însoțit discursul, ținut în sala festivă a Primăriei despre *Medicii și medicina românească în decursul vremurilor*, cu proiecții³⁵.

Să nu ne închipuim totuși că seriile de conferințe ale *Ateneului* s-au desfășurat întotdeauna ca un turneu triumfal, stârnind un succes enorm și o apreciere unanimă. Nu toți conferențiarii erau de aceeași valoare, nu toți reușeau să-și comunice ideile printr-o retorică și o pedagogie perfectă. Activitatea conferențiară în ansamblu a *Ateneului* a avut suișuri și coborâșuri, perioade mai bune sau mai rele. Iată, de pildă, ziaristul Mihail G. Samarineanu, făcând o cronică a activității *Ateneului* la început de an 1930, exprima păreri critice despre conferința juristului C. Petrescu-Ercea, care-și alesese un «*subiect greu și ingrat*» [este vorba despre conferința cu tema *Chestiunea feministă*, ținută în februarie], și despre conferința lui G. Bacaloglu despre *Presa română*. Acesta din urmă era amendat de cronicar pentru că citise în loc să vorbească liber, pentru că era un prost orator și, în concluzie, a plictisit auditoriul³⁶.

Publicul-țintă al conferințelor era intelectualitatea română din mediul urban. Din acest punct de vedere, *Ateneul* a avut o viziune elitistă. Relevantă este discuția din adunarea generală a filialei din 15 octombrie 1929. Colonelul A. Negulescu propusese extinderea adresabilității societății, adică «*să se țină și conferințe cu subiecte mai populare, în diferite centre din Bihor și chiar la periferia orașului Oradea*». Profesorii G. Bota și G. Sofronie n-au fost însă de acord, aceștia pronunțându-se pentru păstrarea caracterului «*superior științific*» al conferințelor *Ateneului*. Singura concesie pe care o admiteau era includerea, eventual, și a orașului Beiuș în circuitul conferențiar³⁷. Ori, în acea epocă, de mare importanță ar fi fost cuprinderea în acțiunea culturalizatoare nu numai a intelectualității, care oricum reprezenta cultura și spiritualitatea românească, ci mai ales a altor pături care, prin forța împrejurărilor, fuseseră și erau încă și la ora aceea rupte de viața culturală românească. În acest sens, ni se pare semnificativă analiza făcută în același an de conducerea *ASTREI*: «*... Micii slujbași, clasa muncitoare, dispar aproape fără urme în populația străină, deși numărul acestora e pretutindenea mai mare decât al clasei superioare. [...] În toate manifestările românești de la orașe pătura cultă este aceea care se vede acționând, și astfel numai prin ea orașele iau uneori înfățișare românească. [...] Micii funcționari, meseriași, industriași – lumea muncitoare, trăiește aproape într-o complectă izolare de preocupările românismului de azi. În mijlocul unui trai material greu, acești concetățeni ai noștri sunt prea mulțumiți dacă-și pot asigura traiul de azi pe mâne. Cât privește necesitățile lor de ordin sufletec, și le satisfac în mediul străin în care trăiesc, și rareori sunt atrași de manifestările culturale sau artistice românești*»³⁸.

În cadrul *Ateneului* orădean au conferențiat, după cum am remarcat deja, persoane din elita intelectuală și politică a vremii: numeroase cadre didactice universitare, oameni politici, profesori din învățământul secundar, filozofi, magistrați, gazetari, medici, istorici, militari, preoți, înalți funcționari din administrație etc.

În ce măsură acțiunile *Ateneului* au fost susținute de forțe intelectuale locale sau de conferențiar veniți din alte centre urbane? Trecând în revistă lista conferințelor, atâta cât am reușit s-o reconstituim până la ora aceasta, constatăm din acest punct de vedere o situație echilibrată: 52% din conferențiar erau veniți din altă parte, față de 48% conferențiar locali. Dintre localitățile de proveniență a conferențiarilor invitați, Clujul și Bucureștiul dețin ponderea, aproape la egalitate, urmate, la oarecare distanță, de Timișoara. Iași și Târgu-Jiu figurează pe lista de conferințe doar cu câte o poziție. La acest capitol ne ajută și o afirmație a președintelui Ioan Glăvan, care, făcând bilanțul anilor 1934-1938, indica 37 de conferințe publice ținute în această perioadă. Dintre cei 37 de conferențiar, 23 erau dinafara orașului, iar din cei 23, 12 veneau de la Cluj³⁹.

³⁵ *Noua Gazetă de Vest*, Oradea, 1937, 20 noiembrie, p. 7.

³⁶ *Gazeta de Vest*, Oradea, 1930, 1 martie, p. 1.

³⁷ *Ibidem*, 1929, 19 octombrie, p. 3.

³⁸ I. Turcu, *Probleme nouă în preocupările Astrei*, în *Transilvania*, 1929, nr. 3, p. 175-176.

³⁹ *Noua Gazetă de Vest*, Oradea, 1938, 6 octombrie, p. 2.

Așa cum am amintit mai sus, cea mai importantă categorie de conferențieri, atât din punct de vedere numeric, cât și ca „greutate” a discursului, au constituit-o cadrele didactice universitare.

Dintre acestea, un grup important s-a recrutat, așa cum era și firesc, dintre cadrele didactice de la Academia de Drept din Oradea (transformată mai târziu în Facultatea de Drept), astfel încât plecarea acestora la Cluj în 1934, odată cu mutarea acolo a Facultății, a fost percepută ca un moment de criză în activitatea filialei Oradea a *Ateneului*.

În general, *Ateneul* n-a avut nici direcții nici domenii predilecte pentru planul său de conferințe. A îmbinat, de asemenea, ca sferă de interes, localul cu universalul. Au existat totuși anumite momente când, în funcție de evenimentele la ordinea zilei, de ordin politic, social sau cultural, s-a dat prioritate anumitor teme.

Componenta națională a fost asumată încă de la bun început, ideea acțiunii în interesul «*naționalității române*» apărând înscrisă explicit în articolul 5 al *Statutelor*.

Mai ales cu ocazia unor aniversări, au fost consacrate conferințe unor importante momente ale istoriei naționale. Astfel, 1928 a fost anul evocării evenimentelor primului război mondial și al sărbătoririi semicentenarului alipirii Dobrogei. În anul următor a venit rândul revoluției de la 1848 pentru a fi evaluată sub aspect politic și militar.

În aceeași perioadă a apărut între conferințele *Ateneului* orădean și tematica antirevizionistă, începând cu o conferință despre *Revizuirea tratatelor* susținută de profesorul George Sofronie de la Academia de Drept din Oradea, în 1929. În acest caz, al problemei revizioniste, *Ateneul*, alături de alte asociații culturale, a ieșit din ambianța sa academică obișnuită pentru a se manifesta și civic. La adunarea antirevizionistă ținută la Oradea, la 27 noiembrie 1932, a luat cuvântul și Bogdan Ionescu, în numele *Ateneului*. Un discurs construit pe ideea «*principiului naționalității*», un discurs echilibrat, într-un context care putea lăsa ușor loc emoționalului sau stridentelor patriotarde⁴⁰.

Numeroase conferințe au fost consacrate de-a lungul anilor unor fenomene culturale românești, atât din trecut (arta religioasă românească, Școala ardeleană, școlile românești de la Blaj, personalități ca Nicolae Grigorescu sau Alexandru Odobescu), cât și din anii interbelici (evoluția teatrului și a presei românești).

Remarcăm apoi persistența subiectelor de știință. Exemplificăm cu câteva titluri: *Știința în Evul Mediu*, cu aplecare specială asupra matematicilor; *Conceptiile științifice actuale asupra gravitațiunii, radioactivității și vieții*; *Materie și energie*; *Medicii și medicina românească în decursul vremurilor* etc.

Publicului le-au fost prezentate chiar subiecte de știință pură, de cercetare teoretică. Multe din ele erau teme de cercetare de ultimă oră ale lumii științifice interbelice, «*ultimele noutăți științifice, despre care – scria unul din participanții la o astfel de conferință – nu s-ar putea în altfel lua știri decât de la cursurile universitare ori din reviste sau cărți de specialitate*»⁴¹. Astfel, auditoriul orădean a avut posibilitatea să afle câte ceva, de pildă, *Din teoriile fizicii moderne* sau despre *Viața în Univers*.

Am întâlnit chiar mărturii care atestă că pentru a ilustra aceste subiecte de știință pură, universitarii, obișnuți să se sprijine pe demonstrație și experiment, aduceau cu ei și aparatura necesară. Un participant la o conferință susținută în 1928 de Al. Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara, despre structura materiei, relatează că «*experiențele cu zeci de aparate, făcute în fața auditoriului, au contribuit să clarifice și să fixeze noțiunile științifice expuse*»⁴².

În același timp, problemele de actualitate ale societății românești nu au fost ocolite. Clasicele probleme de ordin sanitar cu care se confrunta România interbelică și pe care le-au abordat toate societățile culturale din epocă (tuberculoza, alcoolismul, sifilisul) le regăsim și în repertoriul *Ateneului*. Toate aceste teme au fost susținute în fața publicului

⁴⁰ *Protestul Ateneului Român*, în *Bihorul strajă la hotare*, editat de Casa Națională a Județului Bihor, Tipografia Diecezană, Oradea, 1933, p. 64-66.

⁴¹ M. Chioreanu, *Scrisori din Oradea*, în *Cele Trei Crișuri*, Oradea, 1928, nr. 1, p. 20.

⁴² *Ibidem*. Alexandru Andreescu se află, de altfel, în eșalonul de frunte al conferențierilor *Ateneului* orădean. Am reușit să identificăm până acum 9 conferințe susținute de acesta în perioada 1927-1935.

orădean la cel mai înalt nivel științific, de somități în materie. Ajunge să amintim, de pildă, că în 1935, pentru a le vorbi orădenilor despre «*Tuberculoza, plagă socială evitabilă și curabilă*», s-a deplasat de la București doctorul Ștefan Irimescu, recunoscut astăzi ca fondatorul școlii românești de pneumoftiziologie.

Remarcabilă ni se pare apoi insistența cu care, în programul de conferințe al *Ateneului* orădean, s-a făcut loc temelor ce țineau de poziția și rolul femeii în societatea românească interbelică. S-a conferențiat despre problemele mișcării feministe, despre «*Femeia română în fața dreptului*» (în 1931, deci la scurtă vreme după ce anumitor categorii de femei li se acordase pentru prima dată dreptul de vot), temă reluată, câțiva ani mai târziu, cu «*Drepturile civile și politice ale femeilor*» (prof. Aurelian Ionașcu – 1937). S-a vorbit și despre chestiuni punctuale cu care femeia interbelică se confrunta nu de puține ori. «*Statul, femeia și problema avortului*» (dr. Marius Georgescu – 1935) a fost una din aceste teme, la fel ca problema stabilirii paternității (din punct de vedere legal – prof. Mihail Kernbach în 1928, științific – dr. Ioan Glăvan în 1932, dar și juridic – prof. Bogdan Ionescu în același an). N-a fost neglijată nici «*cura de slăbit*» (dr. Ioan Minea – 1933) sau «*viața sufletească a femeii în declinul vârstei*» (Tantzi Budișteanu – 1938).

Trecând în revistă lista conferințelor *Ateneului* orădean, foarte modernă ni se pare abordarea problemelor de psihologia și organizarea muncii, o noutate la ora aceea între preocupările universitarilor români. *Ateneul* este de altfel, după câte cunoaștem, singura asociație culturală locală care a făcut cunoștință, în epocă, publicului larg, cu astfel de preocupări. În 1930, Augustin Cosma, profesor de liceu, conferenția despre «*Munca, plata și răsplata ei*». Un an mai târziu, doctorul Ioan Minea, universitar clujan, le vorbea orădenilor despre «*igiena muncii intelectuale*». În România, primele studii de psihologia muncii și primele laboratoare de selecție și orientare profesională apăruseră de altfel abia după primul război mondial. În 1937, G. Bonțilă, la vremea aceea încă doar asistent universitar, care a devenit apoi una din figurile reprezentative ale școlii bucureștene de psihologia muncii, a ținut la Oradea, în cadrul *Ateneului*, conferința intitulată «*Psihologia muncii și prevenirea accidentelor*».

Trecerea în revistă a diversității temelor abordate de-a lungul anilor de *Ateneul* orădean ar mai putea continua. Credem însă că exemplele oferite mai sus au fost suficient de elocvente.

În concluzie, constatăm că activitatea filialei Oradea a *Ateneului* a reeditat în principal activitatea centralei de la București, la nivelul, în condițiile și cu posibilitățile locale. Deși de mult depășită faza romantică a începuturilor, coordonatele principale ale spiritului și programului *Ateneului* rămăseseră neschimbate și ele au fost transmise și filialelor întemeiate în perioada interbelică, așa cum a fost și cea de la Oradea. Chiar după trecerea mai multor zeci de ani, în deceniile trei și patru ale secolului 20, *Ateneul* rămăsese fidel unor concepte pe care le promovase încă de la începutul existenței sale, puțin după mijlocul secolului al 19-lea, cum ar fi posibilitatea modelării societății prin cultură. Este adevărat, limbajul conferințelor se modernizase, se renunțase la un anume sentimentalism și patos, dar încrederea în rolul constructiv al conferințelor nu se alterase. Așa cum nota în 1928 un atent observator al activității *Ateneului* orădean, într-una din revistele locale de cultură: «*Am urmărit cu interes, an de an, programul de activitate al Ateneului și-am observat că ideea generală ce-i stă la bază este aceea de a instrui*»⁴³.

Activitatea *Ateneului* Oradea, ca de altfel și activitatea tuturor celorlalte asociații culturale românești locale s-a încheiat brusc în 1940, ca urmare a punerii în aplicare a deciziilor Dictatului de la Viena.

Ne punem întrebarea: câte conferințe s-au ținut în cadrele *Ateneului* orădean în toți acești ani? La acest capitol ne vin în ajutor datele cuprinse în dările de seamă ale adunărilor generale. Președintele I. Glăvan scria în 1935 că, în zece ani de existență, de la tribuna *Ateneului* Oradea s-au ținut aproape 100 de conferințe⁴⁴ (dintre acestea, am reușit să identificăm un număr de 75). Tot el, făcând bilanțul anilor 1934-1938, indica 37 de

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Gazeta de Vest*, Oradea, 1935, 17 martie, p. 3.

conferințe publice ținute în această perioadă⁴⁵. Pe acestea am reușit să le identificăm pe toate.

În total, din documentele pe care le-am avut la îndemână, am identificat 102 conferințe publice organizate de filiala Oradea a *Ateneului* între anii 1927-1939. Dăm lista acestora în anexă la prezenta lucrare.

Ateneul orădean a funcționat așadar doar timp de 15 ani, dar în toată această perioadă a reușit să mențină o ștachetă ridicată a calității conferințelor sale, dând posibilitatea publicului local să cunoască și să asculte numeroase personalități cu adevărat reprezentative ale științei și culturii românești interbelice. A contribuit la creșterea interesului pentru cultură, la transformarea acestuia într-o deprindere curentă de viață.

ANEXĂ

CONFERINȚE SUSȚINUTE ÎN CADRUL ATENEULUI ROMÂN FILIALA ORADEA⁴⁶

1. 1927, februarie - George Bota, profesor secundar: *Influența psihică*
2. 1927, februarie - George Bota, profesor secundar: *Despre Pestalozzi*
3. 1927, 3 decembrie – Alexandru Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara: *Despre structura materiei*
4. 1927, 4 decembrie – Alexandru Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara: *Despre structura Universului*
5. 1927, 18 decembrie: Victor Vâlcovici, matematician, profesor universitar, rector al Institutului Politehnic Timișoara: *Știință și religie*
6. 1928, 8 ianuarie – Ion Urbeanu, medic la Târgu-Jiu: *Pericolul social (Sifilisul)*
7. 1928, 15 ianuarie – Mihail Kernbach, profesor de medicină legală la Facultatea de Medicină a Universității din Cluj: *Metodele legale în căutarea paternității*
8. 1928, 5 februarie – George Sofronie, conferențiar universitar la Academia de Drept din Oradea: *Societatea Națiunilor*
9. 1928, 9 februarie - Virgil Economu, general: *Evoluția cauzelor războaielor*
10. 1928, 12 februarie – Victor Cădere, profesor la Academia de Drept din Oradea: *Pregătirea diplomatică a războiului*
11. 1928, 19 februarie - Ion Vasiliu, maior: *Mărăștii*
12. 1928, 3 martie – Atanasie Negulescu, colonel: *Mărășești*
13. 1928, 11 martie – Ion Bengliu, colonel: *Puterea morală a României. 1916-1918*
14. 1928, aprilie – G. Tașcă, profesor secundar: *Consecințele economice ale războiului*
15. 1928, aprilie – Aurel Lazăr, jurist și om politic: *Aspecte ale războiului în Bihor și Oradea Mare*
16. 1928, 6 mai – George Bacaloglu, colonel: *Activitatea teatrului nostru în ultimele decenii*
17. 1928, 4 noiembrie – George Sofronie, conferențiar universitar la Academia de Drept din Oradea: *Aniversarea semicentenarului alipirii Dobrogei*
18. 1928 – Alexandru Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara: *Din teoriile fizice moderne*
19. 1928 – George Bacaloglu, colonel: *Începuturile teatrului românesc*
20. 1928 – George Bota, profesor secundar: *Psihanaliza*
21. 1928 – Virgil Economu, general: *Italia de azi*
22. 1928 – Ioan Minea, profesor la Facultatea de Medicină a Universității din Cluj: *Reîntinerirea*
23. 1929, noiembrie – George Sofronie, conferențiar universitar la Academia de Drept

⁴⁵ *Noua Gazetă de Vest*, Oradea, 1938, 6 octombrie, p. 2.

⁴⁶ Bibliografia folosită la întocmirea acestei liste: V. Căndea, I. Zamfirescu, V. Moga, *op. cit.*, p. 225-226; revista *Cele Trei Crișuri*, Oradea, 1928-1930, 1932; ziarele *Tribuna*, Oradea, 1927-1928; *Gazeta de Vest*, Oradea, 1930-1933, 1935; *Noua Gazetă de Vest*, Oradea, 1937-1939.

din Oradea: *Revizuirea tratatelor*

24. 1929, decembrie – George Bota, profesor secundar: *Moralitatea în artă*
25. 1929, decembrie – Bogdan Ionescu, profesor universitar la Academia de Drept Oradea: *Chestia romană, situația politică actuală a papalității, acordurile de la Latran*
26. 1929, decembrie – I. D. Ștefănescu, profesor de istoria artei creștine la Universitatea București: *Despre arta religioasă orientală*
27. 1929, decembrie – I. D. Ștefănescu, profesor de istoria artei creștine la Universitatea București: *Pictorul Grigorescu*
28. 1929 – George Bota, profesor secundar: *Filozofia valorilor*
29. 1929 – Ștefan C. Ioan: *Rolul generației noastre*
30. 1929 – Alexandru Mărgineanu, general: *Despre Mărăști*
31. 1929 – Constantin Marinescu, istoric, profesor la Universitatea București, membru corespondent al Academiei Române: *Actul politic al revoluției din 1848*
32. 1929 – Nicolae Rușdea, medic: *Din viața subconștientului*
33. 1929 – Eugeniu Speranția, profesor la Academia de Drept Oradea: *Inegalitatea socială*
34. 1929 – Ion Vasiliu, maior: *Aspectul militar al revoluției din 1848*
35. 1930, 9 februarie – Alexandru Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara: *Fenomenele generale ale vieții*
36. 1930, februarie – Gheorghe Cristescu, căpitan: *Apărarea orașelor și a populației civile în contra atacurilor cu gaze*
37. 1930, februarie – Constantin Petrescu-Ercea, profesor la Academia de Drept Oradea: *Chestiunea feministă*
38. 1930, 27 februarie – George Bacaloglu, colonel: *Presa românească*
39. 1930, 7 decembrie – Alexandru Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara: *Misterul vieții*
40. 1930, 14 decembrie – Nicolae Minovici, medic legist, profesor la Universitatea București: *Distrușterea omenirii prin alcool*
41. 1930 – Augustin Cosma, profesor secundar: *Munca, plata și răsplata ei*
42. 1930 – Bogdan Ionescu, profesor la Facultatea de Drept din Oradea: *Chestiunea romană, situația politică a papalității, acordul de la Latran*
43. 1930 – Ioan Minea, profesor la Facultatea de Medicină a Universității din Cluj: *Limitele nebuniei și ale cumineniei*
44. 1930 – Tiberiu Moșoiu, profesor la Facultatea de Drept din Oradea: *Doi poeți ai latinității: Vergiliu și Mistral*
45. 1930 – Atanasie Negulescu, general: *Pregătirea politică și diplomatică a războiului de întregire*
46. 1930 – Nicolae N. Săveanu, doctor în drept, fost Ministru al Muncii, fost Ministru al Sănătății: *Corp și suflet*
47. 1930 – Eugeniu Speranția, profesor la Facultatea de Drept din Oradea: *Pozitivismul lui Auguste Comte*
48. 1931, martie - George Bota, profesor secundar: *Arta de a tăcea*
49. 1931, 26 aprilie - Bogdan Ionescu, profesor la Facultatea de Drept din Oradea: *Femeia română în fața dreptului*
50. 1931 – Ioan Minea, profesor la Facultatea de Medicină a Universității din Cluj: *Higiena muncii intelectuale*
51. 1932, 6 martie – Alexandru Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara: *Viața în Univers*
52. 1932, 13 martie – Ioan Minea, profesor la Facultatea de Medicină a Universității din Cluj: *Tratamentul medical al lenei*
53. 1932, 13 noiembrie – Alexandru Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara: *Lupta cu elementele Naturei*
54. 1932 – Ioan Glăvan, medic: *Căutarea paternității din punct de vedere științific*
55. 1932 – Bogdan Ionescu, profesor la Facultatea de Drept din Oradea: *Căutarea*

paternității din punct de vedere juridic

56. 1933, 15 ianuarie – Gheorghe Sofronie, profesor la Facultatea de Drept din Oradea: *Uniunea Statelor Europene*
57. 1933, 30 aprilie – Tiberiu Moșoiu, profesor la Facultatea de Drept din Oradea: *Primatul spiritualului*
58. 1933 – Ioan Minea, profesor la Facultatea de Medicină a Universității din Cluj: *Cura de slăbit*
59. 1934, februarie – Christian Musceleanu, profesor universitar (București): *Concepțiile științifice actuale asupra gravitațiunii, radioactivității și vieții*
60. 1934 – Bogdan Ionescu, profesor universitar (Cluj): *Luptele sociale – partidele politice*
61. 1935, 17 martie – Alexandru Vaida-Voievod, om politic: *Problema elementului românesc în viața de stat*
62. 1935, 24 martie – C. Poenaru-Căplescu, medic, profesor universitar (Iași): *Opera genialului Pasteur pentru binele omenirii*
63. 1935, 31 martie – Tiberiu Moșoiu, profesor universitar (Cluj): *Constantele politicii românești*
64. 1935, martie – Alexandru Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara: *Materie și energie*
65. 1935, aprilie – Ștefan Irimescu, medic și profesor universitar (București), fondatorul școlii românești de pneumoftiziologie: *Tuberculoza, plagă socială, evitabilă și curabilă*
66. 1935, aprilie – George Sofronie, profesor universitar (Cluj): *Statul național în noua ordine internațională*
67. 1935 – Alexandru Andreescu, profesor la Institutul Politehnic Timișoara: *Circulația elementelor în natură*
68. 1935 – Al. Borza, profesor universitar (Cluj), membru al Academiei Române: *Două plante importante din Bihor*
69. 1935 – Marius Georgescu, medic ginecolog, profesor universitar (București): *Statul, femeia și problema avortului*
70. 1935 – Iacob Lazăr, profesor universitar (Cluj): *Patronat suprem și regi apostolici*
71. 1935 – Dimitrie Michail, medic oftalmolog, profesor universitar (Cluj): *Cancerul ochiului*
72. 1935 – Christian Musceleanu, profesor universitar (București): *Știință și credință*
73. 1935 – Dan Rădulescu, profesor universitar: *Economia dirijată*
74. 1935 – George Sofronie, profesor universitar (Cluj): *Un document antirevizionist*
75. 1935 – Marin Ștefănescu, filozof: *Cultul Patriei*
76. 1936, 15 martie – Lilio Cialdea (de la Institutul de Cultură Italiană): *Aspecte și realizări ale Italiei de astăzi*
77. 1936 – George Bota, profesor secundar: *Direcții noi în educație*
78. 1936 – Onisifor Ghibu, profesor universitar (Cluj): *Catolicism și revizionism*
79. 1936 – Aurelian Ionașcu, profesor universitar (Cluj): *Problema juridică a sănătății în căsătorie*
80. 1936 – Gh. Lungulescu, ziarist: *Luptele lui Menemorut cu Arpad*
81. 1936 – Liviu Patachi, profesor secundar: *Reactualizări din trecutul Ardealului*
82. 1936 – Nicolae Predescu, profesor: *Descărcări electrice în gaze. Razele X*
83. 1936 – Valeriu Pușcariu, profesor universitar (Cluj): *Frumusețile Munților Apuseni*
84. 1936 – Iosif Silaghi, profesor secundar: *Despre Cehoslovacia*
85. 1936 – Gheorghe Vornicu, profesor secundar: *Românii și Habsburgii*
86. 1937, ianuarie – Gheorghe Vornicu, profesor secundar: *Maramureșul de ieri și de azi*
87. 1937, 31 ianuarie – Anchidim Șoldea, profesor secundar: *Un capitol al Școlii Ardelene*
88. 1937, 11 februarie – N. Apostolescu, profesor secundar: *Religie și națiune*
89. 1937, 28 februarie – Aurelian Ionașcu, profesor universitar (Cluj): *Drepturile civile*

și politice ale femeilor

90. 1937, 14 martie – Lilio Cialdea, profesor de limba și literatura italiană la Academia Comercială din Cluj: *Originile și dezvoltarea revoluției fasciste*
91. 1937, 18 martie – Th. Hodoșan, jurnalist (*La Tribune de la Petite Entente* – Paris): *Aspectele actuale ale politicii internaționale*
92. 1937, 21 noiembrie – Valeriu Bologa, medic, profesor universitar (Cluj): *Medicii și medicina românească în decursul vremurilor*
93. 1937, 27 noiembrie – Petre Sergescu, matematician, profesor universitar (Cluj): *Știința în Evul Mediu*
94. 1937, 3 decembrie - Anchidim Șoldea, profesor secundar: *Ideea politică și socială a operei lui Nicolae Bălcescu*
95. 1937, 5 decembrie – G. Bonțilă, asistent universitar (București): *Psihologia muncii și prevenirea accidentelor*
96. 1937 – Ioan Georgescu, canonic greco-catolic: *O eminentă cenușie a românismului: Eugen Carada*
97. 1938, 16 ianuarie – Liviu Patachi, profesor secundar: *Maramureșul de azi și de altădată*
98. 1938, 23 ianuarie – Ioan Georgescu, canonic greco-catolic: *Bicentenarul Blajului*
99. 1938, 30 ianuarie – Anchidim Șoldea, profesor secundar: *Alexandru Odobescu, primul arheolog român*
100. 1938, 6 februarie – Tantz Budișteanu: *Viața sufletească a femeii în declinul vârstei*
101. 1938, 20 februarie – N. Apostolescu, profesor secundar: *Tipuri psihologice confesionale*
102. 1939, 12 martie – Anchidim Șoldea, profesor secundar: *Un luptător pentru unitatea neamului – Octavian Goga*